

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 50 Din,
 za vse leto 60 Din,
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 18. oktobra 1935.

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju
 Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

Izžgimo to rano!

Nedavno sem bil neprosto voljna priča gostilniških razgovorov nekaterih nacionalistov, med njimi dveh akademskih izobražencev.

Nekaj srditih izpadov na korupcioniste, ki jih je treba pobesiti, in koj nato zabavljanje na „slovenaše“ in smešenje slovenskih nacionalnih teženj.

Vsa debata s svojimi zaključki je razodevala tako duhovno primitivnost in siromaščino, da me je bilo do dna duše sram, da je kaj takega med Slovenci mogoče.

Pa je tako. Edino med Slovenci je mogoče, da izobraženec smeši lastni narod, njegovo šibkost, maloštevilnost in nezavednost in to oznanja potem kot nacionalizem. Obupaval bi nad našo usodo, ko ne bi bil prepričan, da so taki pojavi posledice neke prehodne, idejno razdrapane dobe, ki ji mora slediti npravstveno in duhovno prečiščenje.

Ljudje „rešujejo“ domovino, ki se norčujejo iz lastnega naroda, njegove šibkosti, maloštevilnosti in nezavednosti. Duhovni pritlikavci, ki si domišljajo, da so postali kaj več, če se sončijo v sijaju veličine — namišljene ali resnične — drugega naroda!

Žalostne priče naše npravstvene šibkosti, katero premagati nam še ni uspelo!

Dokler te rane ne izžgemo, ne smemo upati lepših dni. To je nacionalizem, ki tega imena ne zasluži, ker je po svojem bistvu nepriroden, protinaroden pojav. Ne zasluži niti, da bi ga resno vzporejali z nacionalizmom kateregakoli naroda in kateregakoli kova.

Te vrste nacionalizem je slovenska posebnost in dokaz, da preživlja naš narodni organizem težko bolezen.

Kako je mogoče, da odpor proti takim strahotnim pojavom ni večji, elementarnejši? Zakaj javno mnenje ne obračuna z njimi? Zakaj ne razgalimo do kraja te naše sramote?

Ali ni vsa nelogika neskladnost in hinavščina tega nacionalizma naravnost otipljiva? Ali poznate njegovo argumentacijo? Majhni smo, šibki, nesposobni za vsak odločen narodni pokret, za samostojno narodno življenje; zato je edini izhod nacionalni harakiri in vtopitev v sorodnem, večjem narodnem občestvu.

Torej iz nevere v lastno življensko moč naj zajema neka „nacionalna“ ideja svojo notranjo opravičenost.

A zakaj smo slabi, neodločni, moralno šibki? Zakaj smo nesposobni za enotno vsenarodno gibanje? Ali ne predvsem zato, ker imamo v svoji sredi elemente, ki z nekim sadizmom trobijo naše napake v svet in zgražajo nad pojavi, ki jih sami povzročajo? Vse to, da bi opravičili svojo nezvestobo do lastnega naroda!

Kdo je opravičen vreči kamen na svoj narod in sebe izvzeti od obsodbe? Ali ni to grda hinavščina, ki postaja tem grša, čim bolj se kdo trka na svoja prsa?

Janez Kocmur:

Malo popravka

(Nadaljevanje.)

Jasneje je označil dr. Tuma svoje stališče o slovenskih potrebah v razpravi o strankini taktiki, o kateri je bil glavni poročevalec. Za to je imel več razlogov: v debati bi bil mogel govoriti samo dvakrat po deset minut, medtem ko je kot glavni govornik imel eno uro časa in pol ure za zaključno besedo; vrh tega kot mlad v stranki bržčas ni maral preveč polemizirati s starejšimi njenimi člani in jih spravljati pred zborom v zadrego. Njegove besede veljajo po večini še danes v celem obsegu, zato jih navajam obširneje.

Dejal je: „Vprašanje taktike Jugoslovanske socialnodemokratske stranke je v svojih osnovah predpisano v programu splošne socialnodemokratske delovske stranke v Avstriji, sprejetem v dneih od 2. do 6. novembra 1901 na Dunaju, katerega bistveni del tvori tudi narodnostni program, sklenjen na splošnem (avstrijskem — Op. pis.) strankinem zboru v Brnu l. 1899. Vsaka taktika mora imeti svoj cilj, vsaka taktika se mora ozirati na dane razmere, in končno odločilno mora biti za vsako politično stranko razmerje moči lastne stranke in nasprotnih strank.“

Dalje: „Osredotočiti je torej taktiko splošne (avstrijske — Op. pis.) socialnodemokratske stranke na dve točki: boj proti reakciji in boj za narodno in z njo združeno splošno samoupravo . . . Da dosežete stavljeni cilj v doglednem času, nam dokazuje nevzdržljiv položaj v avstrijski državi. Po aneksiji Bosne in Hercegovine lahko vkliknemo: Avstrijski odločujoči krogi morajo dati narodom samoupravo, ali je pa napisan pogin naše države: mene, tekel, upharsin!“

Po kratki analizi ustava gospodarskih in političnih skupin na jugu je nadaljeval: „Enako nerazrešeno stoji pred nami narodnostno vprašanje kot eminentno kulturno vprašanje. Za vsako ljudstvo, posebno pa za tako demokratsko, gospodarsko zaostalo, kakor je slovensko, je vprašanje končne ureditve ljudskih, srednjih in višjih šol eminentno življenjsko vprašanje. Nobena stranka pa se ne poteza za rešitev teh vprašanj z realnega stališča, vse je le strankarsko tekmovanje s frazastimi deklamacijami in reklamacijami.“

Potem: „Neznosne, nezrele politične razmere kategorično zahtevajo krepak taktičen nastop naše stranke, da zahtevamo združitev naše narodnostne skupine kot ene celote po narodni in splošni samoupravi. Socialnodemokratska stranka kot edina enotna slovenska stranka mora zastaviti svoje moči, da se kulturne, narodne naše zahteve, predvsem srednje in višje šolstvo uredi brez odloga. Edino naša stranka je pri tem vprašanju prosta strankarskih predsodkov, edino za našo stranko je odločilna le kulturna zahteva, odločilna le pravica do samouprave našega ljudstva.“

Ugotovil je, „da je socialnodemokratska stranka deloma sokriva klerikalizma na Slovenskem, ker je taktično nastopala izključno kot delavska, proletarska in ne kot splošna politična stranka in ni iskala nobene dotike s tudi proletarsko našo kmečko maso.“ ter nadaljeval: „Po vsem tem je dana naši Jugoslovanski socialnodemokratski stranki taktika za bližnjo bodočnost. V prvi vrsti mora prestopiti naša stranka iz dosedanje defenzive, iz taktičnega boja za obstanek, v ofenzivo. No, tudi tukaj se spominjam reka sodruga dr. Adlerja na strankinem zboru l. 1894: „Najvišje pravilo vsake revolucionarne taktike je to, da si ogleda predvsem dejanski položaj, in reka sodruga Bebla na istem zboru: „Trenutki so, ko je revo-

Ali ni teh obupancev dolžnost, da stopijo s pozorišča in molče? Ali ni vse, kar od njih zahtevamo, da te kuge nevere ne širijo?

Ali ni vseh grdobij največja, če stopi kdo v vrste nasprotnikov lastnega naroda in skuša to početje še idealizirati?

Kje je naš problem?

Ugodnega pomena je, da smo si edini v tem, da je treba te elemente, ki narodov organizem okužujejo, korenito izločiti in jim onemogočiti vsako delovanje. To so večinoma elementi, ki so zgubili vsak stik z rodno grudo in z ljudstvom in nimajo za globlje vrednote narodovega duhovnega življenja nobenega razumevanja. To so naši „židi“, ki s svojo materialistično miselnostjo zastrupljajo narodovo dušo.

Prav zadnji čas je, da obračunamo z vsemi, ki nam očitajo nesposobnost za življenje, a sami sejejo namerno malodušje v naše vrste in nas izdajajo.

Ta naloga bo za nas življenjska preizkušnja. Ob njej se mora pokazati, ali imamo kot narod bodočnost. Največji naš sovražnik se skriva v naših lastnih vrstah. Bodi položaj naroda še tako žalosten, doker ni obupal nad samim seboj, se vedno lahko nadeja lepše bodočnosti. Narod, sam v sebi edin, z eno voljo in enim ciljem, lahko dela čudeže, pa bodi, da je majhen kot naš. Naša maloštevilnost nas zavezuje samo k tem večji koncentraciji in ekonomiji naših sil. Naši zunanji uspehi bodo vedno sorazmerni naši notranji rasti in moči.

lucionarni naval edino pravi, so pa tudi trenutki, da tak naval vse ugonobi. Danes, ko naša stranka narašča, in danes, ko naša stranka v svojem zaledju najmočnejšo stranko v državi s svojimi 89 poslanci, danes, ko je socialnodemokratska stranka izvojevala splošno volilno pravico za državni zbor, nam ni več potreba revolucionarnega navala, treba nam je, da po svoji smotrni organizaciji izvajamo odločno iz splošnega socialnodemokratskega programa tiste točke, ki so danes stopile v ospredje za vse avstrijske narode in posebej še za naš mali slovenski narod. Ne mislim tukaj z besedo narod na navadno frazo liberalnih in naprednih naših nasprotnikov. Narod mi je zavedna ljudska množica, ki stremi po enem in določenem političnem cilju in ki se zaveda, da so ostali sloji poleg delajoče ljudske množice poklicani sodelovati z njo in ne stati nad njo, tako da je zame izraz narod istoven z ljudsko množico, z zavestjo celote, in torej bližnjim političnim ciljem: splošno in narodno avtonomijo. Kot proletarsko ljudstvo se naša stranka zaveda, da je zastopnica delovnih razredov, obenem se tudi zaveda, da je tudi edina zastopnica politične enote. Jasno mora biti pred nami vprašanje narodnosti in naroda. Jugoslovanska socialna demokracija mora predvsem poudarjati, da je narodnost prvina, tvoreča prvina vsake kulture. Narodnostno vprašanje je torej za nas kulturno vprašanje, zato naša stranka ne sme več prepuščati boja za rešitev eminentnega kulturnega vprašanja srednjih šol in vseučilišča klerikalnim in liberalnim strankam, marveč mora vzeti iniciativo v svoje roke. Naša stranka se mora zavedati tega, kar je sodrug dr. Adler ugotovil že na dunajskem zboru l. 1898., da je internacionalizem pomenil pred 50 leti v Francoski, v Nemčiji in Angleški toliko kakor breznarodnost in da je šele avstrijska socialnodemokratska stranka ločila in določila pojem interna-

Pavel Kreutzer:

Naše „razumništvo“

Zgodovina pravi, da je ljudstvo navsezadnje vselej zapodilo svoje voditelje, kadar je spoznalo, da so ga osleparili in se iz voditeljev prelevili zgolj v tlačitelje in izžemalce. Zgodovina nam pa tudi pravi, da se je prvotna tenka plast vladajočih voditeljev zdebela, si utrdila postojanke in si na razne načine zavarovala privilegije. Ljudstvo, ki je od vsega začetka čutilo demokratično, je te privilegirane tlačitelje težko prenašalo ter si v veri, da zmaga duh nad nasiljem, obetalo boljše čase šele za takrat, kadar ga bodo vodili ljudje, ki so izšli iz njega samega.

Danes so se želje ljudstva uresničile, toda ljudstvo je razočarano spoznalo, da ni prav nič bolje, v marsikaterem oziru celo slabše kot prej. Danes vodi ljudstvo debela plast njegovega lastnega razumništva, ljudstvo pa ravnotako strada kruha in pravice, kakor pred stoletji.

Zakaj vse to?

Ker naše razumništvo, ki se je na ljudske stroške šolalo, ne daje ljudstvu tega, kar mu je dolžno. Večina se vede podobno kakor nekdanji fevdalci in drugi privilegirani stanovi in že mnogi mladi akademiki mislijo navadno dosti bolj na udobne in varne službe, kakor pa na resno delo. Odkrito se upam trditi, da tudi precej „idealne“ akademske mladine misli bolj na to, kako bo živela od naroda, kakor za narod. Ne čudimo se torej, če je delovno ljudstvo to spoznalo in če se tudi že pri nas pojavlja odpor proti pokvarjeni gospodi.

Ljudstvo čuti na lastni koži neurejenost javnega življenja, zaradi česar so prišle v zagato tudi pridobitve zasebnega življenja. Ljudstvo ve, da bi bilo lahko bolje, če bi razumništvo preveval pravi ljudski duh in bi imelo res tiste lastnosti in sposobnosti, katere bi moralo imeti, to je, zdrav razum, odločno voljo in požrtvovalnost. Ljudstvo dandanes prav dobro ve, kdo je odgovoren, da je tudi pri nas po-

stala demokracija, za katero se je narod stoletja boril, le slepilna beseda, in da se je tudi pri nas razpasla splošna korupcija, skrajno koristolovstvo ljudskih voditeljev in ogabna strankarska sebičnost, ki zamenjuje stranko z ljudstvom. Ljudstvo ve, kdo je odgovoren za propast našega gospodarstva, za neurejenost naših političnih in družbenih odnosov in za jalovost naše narodne kulture. Zato ima ljudstvo v to razumništvo čimdalje manj zaupanja in je jelo gledati v njem ravnotako zgolj nadležnega zadrževalca in nasprotnika, kakor svoje dni v plemenitništvu in drugih privilegiranih stanovih.

Bodimo torej pravični in priznajmo odkrito, da slovensko razumništvo doslej povečini ni storilo svoje dolžnosti in da tudi ni res, da je v odločilnih trenutkih slovenski narod odrekel. Ni odrekel narod, odreklo je le njegovo papirnato razumništvo, kateremu je neizkušeno ljudstvo zaupalo svojo usodo. Edinole temu pokvarjenemu, brezvestnemu in breznačelnemu razumništvu se moramo Slovenci zahvaliti za današnje nevdružno stanje.

Zivimo v resni dobi. Kar je trhlo, bo brez usmiljenja propadlo in to je prav, ker bo potem več prostora za vse, kar je zdravo. Če se bo veliko podrlo, bo treba pač veliko na novo sezidati in tega naj se zaveda tudi naše razumništvo. Zato naj ne trka več na svoja papirnata spričevala ter ne vzdihuje za lepimi časi, ko sta se kmet in delavec spoštljivo kljanjala in odkrivala sleherni gosposki suknji. Tem časom bijejo zadnje ure. Dandanes sta tudi kmet in delavec že izobrazena in mislita dostikrat bolj pametno, kakor akademsko razumništvo. Zato bosta z zaupanjem sodelovala le s takim razumnikom, ki čuti res z ljudstvom in ki bo prišel k njima z odkritim srcem in nesebično voljo do skupnega dela. Ta trenutek bo težka preizkušnja za naše razumništvo in zato naj sleherni razumnik že zdaj misli, kako jo bo preстал.

Dr. Ivo Štampihar:

Ob srečanju dveh nasprotnikov

Ko je padlo žezlo upravne oblasti iz rok JNS, se je neutegoma pokazal nujni nasledek okolnosti, da te stranke stvarno nikjer ni bilo, v tem, da se je milijon pripadnikov razstopil v nič kakor pozni sneg. Neozdravljivi voditelji stranke se morajo dandanes zelo truditi, da si najdejo vsaj umišljenih pripadnikov, katerih privid naj jih potolaži, kakor tolaži privid bogate dediščine žalujoče ostale.

Umetno iskanje pripadnikov je pa kočljiv posel, ki sili k temu, da je treba seči tudi po res nepolitičnih predmetih. In zgled poseganja po nepolitičnem predmetu, vsaj za pojme no-

tranje politike nepolitičnem, nam daje neokusni uvodnik „Jutra“ z dne 13. 10. 1935. Le-ta sestavek „jugoslovenske modrosti“ je plastičen spomenik neozdravljivost pogorelih ljudi, ki se v obrambo svoje politične smeri v potu obraza mučijo z določitvijo razlike med „dvema kompleksoma“ političnih in gospodarskih potreb, zato da zaznamujejo gospodarska vprašanja za nepolitična, ki pa istočasno posegajo po nepolitičnih predmetih, najsi so za notranjo politiko nedotakljiva. Če je „Slovenec“ s sestavkom „Fiksne ideje dr. Kramerja“ mislil, da bo prizadete ozdravil od zlorabe v notranji politiki nedotakljivih predmetov, je bil prevelik optimist.

Že leta 1935, ko je bila jutranja smer notranje politike na višku in je „jugoslovenski narod“ medel od sreče da uživa „svobodo“, je napravilo „Jutra“ šalo in proglasilo vse tiste, ki so morali leta 1931 glasovati za nadstrankarsko kandidatno listo „domoljubov“, preprosto za pristne Janeze; zdaj je šlo v stiski in v strahu pred smrtno malokrvnostjo stranke še dalje: v zelo neduhovitih ovinkih, previdno ali vendar razločno povedanih, je v zvezi z dogodkom, ki ni v prav nobenem sorodstvu z miselnostjo jutranjih ljudi, oznanilo razveseljivo učenost, da je „jugoslovenski narod po podatkih tega dogodka vse bolj jugoslovensko usmerjen, kakor so to pričakovali celo največji optimisti“. „Optimisti“, to so kajpada samo jutranji ljudje.

cionalnosti tako, da zahteva za vsako narodnostno skupino, t. j. za vsako skupino, ki se zaveda skupne kulture, tudi enotno politično moč, torej zahteva polno enakopravnost zavedne ljudske množice enega jezika kot naroda. Zahtevati moramo torej in prevzeti iniciativo, kakor je poudarjal sodrug Eibin Kristan že na istem zboru: „Mi zahtevamo kulturno enoto vseh južnih Slovanov.“ „Proč iz naših vrst z brezskrbnim in brezmesnim internacionalizmom,“ kakor je vzkliknil sodrug Pernerstorfer. Mi smo danes realna stranka in kot taka zahtevamo svobodno kulturno in politično življenje za slovensko ljudstvo, oprto na sosedno skupino hrvaško in jugoslovansko. S ponosom moramo poudarjati, kakor sodrug Daszynski na istem shodu: „Jaz sem Poljak, in internacionalen socialni demokrat, t. j. kakor zahtevam zase priznavanje lasne narodnosti, tako moram priznati poln razvoj narodnosti vsakemu drugemu. Pri tem svojem nastopu kot realna stranka moram zahtevati teritorialno opredelitev slovenskega morda, v svesti si, da je praktična in politična organizacija mogoča vsaj v doglednem času le na nacionalnem teritoriju, kakor sta to poudarjala na brnskem shodu sodruga dr. Adler in Pernerstorfer.“

Res je, da je bil dr. Viktor Adler, vodja avstrijske socialne demokracije, do skrajnosti to leranten; res je pa tudi, da so mnogi drugi posebno pri vodstvu strokovnih organizacij, pojmovali internacionalizem tako, da je naposled prišlo do težkih sporov najprej v strokovni, na to pa še v politični organizaciji in končno celo do odcepitve Čehov. Z odobravo citiranjem izjav dr. Adlerja, Pernerstorferja in Daszynskega se je dr. Tuma javno izrekel zoper zahtevo E. Kristana po „kulturni enoti vseh južnih Slovanov“ in je nastopil pozneje zoper njo tudi Cankar.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

sam presodi, kako se glasijo. O vsem tem je smela govoriti, pisati in vsebino razlagati samo izbrana družbica voditeljev, in storila je to celo službeno. Samo teh punktacij nismo našli v nobeni uradni objavi. „Narod“ bi se namreč gotovo okužil in v „svobodnih volitvah izbrani narodni očetje“ so to milosrčno preprečili. Takrat se je praktično pokazalo, da jutranja „jugoslovenska misel“ resnično živi posebno življenje, in sicer življenje, ki je drugačno, kakor življenje in mišljenje ljudstva.

„Jutrov“ uvodnik se je srečal s sestavkom „Vse kar je prav“ v „Slovencu“, tako zelo srečal, da nas je tudi „Slovenec“ sestavek spomnil — punktacij, najsi najbrž nehoté. To pa zato, ker se tiče nekega proglaša takoimenovanega Pohorcev. Mi tega proglaša nismo videli, brez dvoma radi tega, ker smo v zelo slabem razmerju s Pohorci. In tako smo prisiljeni o proglašu samo ugibati. Navezani smo na to, kar navaja kdorkoli o vsebini proglaša. Reči smemo, da tisto, kar smo doslej izvedeli o vsebini proglaša, ni sposobno pridobiti le samo enega privrženca. Menimo celo to, da bi se z objavo proglaša storilo Pohorcem tipično danajsko darilo. S tega vidika nam je zelo žal, da nam je seznanitev s proglašom prihranjena. To tudi zato, ker nas nesposobnost, da bi videli proglaš, spominja očetovske oblasti, ki jo je nad narodom izvrševala JNS. V tem je slaba stran „Slovenčevega“ opozorila, ki jo je radi tega prikazujemo, ker nam je mnogo na tem ležeče, da bi našle besede mnogih govornikov, ki se oglašajo na zborih JRZ in ki zagotavljajo, da se je ljudstvu svoboda že vrnila, praktičnih zgledov. Pri tem se opiramo na resnično dobrobetajoča izvajanja dr. Kreka in Miška Trifunovića, ki sta oba poudarjala, da hoče sedanja vlada ostvariti tudi svobodno kritiko. Podoba pa je, da se bo ta hvalevredna namera vlade prekrizala, ako nam bo prihranjena zabava z izvirniki pohorskih proglašov.

Imeli smo že priliko opozoriti na nevarnost zapletanja v postave, s katerimi je JNS obdarila „narod“, vse v znani nameri, da bo „narod“ dovolj „svoboden“. Zapletanje v te postave je zato nevarno, ker vsebujejo tako široko možnost prostega preudarka, da onemogočajo ali pa omogočajo resnično svobodo vseh; treba je samo take volje tistih, ki imajo priliko, da postave razlagajo. Nesrečni Jevtić je govoril, kakor ima svobodoljubno hotenje, delal je pa tako, kakor bi postopala JNS: **zato je moral iti.** Zelo želimo, da ostane naša takrat povedana bojazen — neupravičena. Zelo pa tudi želimo, da te želje ne bi bilo treba več ponavljati.

OPAZOVALEC

† Slovenski kipar Alojzij Gangl

V sredo 2. vinotoka je umrl v Pragi kipar Alojzij Gangl, rojen v Metliki 8. rožnika 1.1859. V Ljublj. dnevnikih smo brali posmrtnice o njem. Alojzija Gangla niso več poznali v domovini in mlajši rod ve o njem le iz pisanih virov, čeprav hodi v Ljubljani vsaki dan mimo njegovih del.

Gangl je bil kipar še iz časa pred impresionizmom, še preden so Vesel, Jakopič, Sternin, Grohar in Jama začeli novo in prvo skupnostno gibanje v novi slovenski oblikujoči umetnosti, še preden je bilo ustanovljeno prvo slovensko umetniško društvo in še preden je bila l. 1899 odprta v Ljubljani I. slovenska umetniška razstava, za katero je bil Gangl podpisal oklic, ni se je pa vdeležil.

Alojzij Gangl, človek iz dobe stritarjanstva, je bil prvi slovenski kipar, ki se je uveljavil doma v monumentalnem kiparstvu v preteklem stoletju. Izmed štirih javnih spomenikov, ki stoje v Ljubljani v spomin slovenskim veljakom, je ustvaril Gangl dva: Valentina Vodnika in Janeza B. Valvazorja. Ko je bil l. 1889 odkrit Vodnikov spomenik, je slavila Gangla cela Slovenija. Bil je takrat Gangl na vrhuncu slave. Eleganten mož, z dolgimi umetniškimi lasmi, ko je imel dostop v najboljše takratno slovensko družbo. Ko sta brata Šubica dosegla priznanje doma in daleč v tujini ter je slovensko slikarstvo odčasabarokanaprej imelo strnjeno tradicijo, ni bilo slovenskega kiparja, ki bi segal nad navadno podobarstvo, čeprav so bili talenti kot n. pr. Zajec star. Ganglu se je za to obetala lepa prihodnost. Že tri leta po odkritju Vodnikovega spomenika, se ga je pa prijela duševna bolezen. Ganglovo razruvano duševno stanje se pozna na njegovih močno razgibanih, pa imenitnih kiparskih delih, ki so na fasadi Narodne opere v Ljubljani. L. 1902. je bil odkrit Ganglov od dunajskega nauč. ministrstva naročeni spomenik J. B. Valvazorja pred Narodnim muzejem v Ljubljani. Prejšnja Ganglova dela so močno idealistična, Valvazor pa gre v realizem. Ganglu so preskrbeli učiteljsko mesto na ljub. umet.-obrtni šoli, zbolel je pa

spet na živcih in je bil l. 1905 upokojen ter je živel na Dunaju. Pozneje je bil nastavljen na umet.-obrtni šoli v Splitu, potem se je vrnil v Metliko, med svetovno vojno je živel na Dunaju, od koder se je l. 1917. preselil v Prago.

Al. Gangl je bil na dunajski akademiji učenec Zumbusch in Hellmerjev. Delal je tudi za Strossmayerjevo katedralo v Djakovem, za samostan Sacré Coeur v Pressbaumu pri Dunaju, dosti portretov in manjših skulptur in reliefov, znana je njegova lepo idealizirana doprsna podoba Fr. Prešerna. Da bi bil Al. Gangl dosegel mednarodni sloves, kakor je pisalo ob njegovi smrti ljublj. „Jutro“, ni res, bil bi ga morda če bi bil zdrav. Gangla je podpiral močno Fran Šuklje. V Ganglovm življenju je bilo mnogo tragike umetnika, ki hrepeni po lepoti in slavi, ki ga pa življenje ubija. Alojzij Gangl ima v slovenski umet. zgodovini svojstven pomen. 10 let po njegovih večjih delih se je razmahnilo slovensko moderno kiparstvo z impresionizmom v slikarstvu vred.

Škoda je, da ni Al. Gangl ustvaril vsaj še pendant k Valvazorjevemu spomeniku, spomenik Jurija bar. Vege, ki je bil nameravan pred Narod. muzejem v Ljubljani.

Kiparstvo Al. Gangla je akademično in v splošnem nima osebnega značaja, pozna se mu dunajska akademija, Zumbusch in Hellmer. Ima pa zrelo obliko in kulturo v sebi.

Šola v Slovenji Koroški.

Na predvečer 15. letnice koroškega plebiscita, potem ko imajo Koroški Slovenci že dobro leto svečanih obljub sedanje avstrijske vladavine za seboj, da se jim bo dala in spoštovala njihova pravica, dne 9. oktobra letos je moral vendar „Koroški Slovenec“ napisati sledeče trpke besede o eni najosnovnejših pravic:

„Naša današnja šola nam in naši mladini nikakor ne nudi priložnosti, da bi se naša deca vsaj malo seznanila z lepoto našega maternega jezika. Krivica je to in sicer tako velika, da vpije do neba kot je vpila kri Abelova nad Kajnom. Krivica, ki nam jo dela naša šola, je uboj, ker uničuje in maliči našo deco v letih, ko je najbolj dojemljiva za vse dobro in koristno in je najbolj dovzetna za spoštovanje in ljubezen narodne besede. Naša šola nam zlorablja in pohujšuje mladino, ko se ta pripravlja za vstop v življenje. Srca naših malih v šolskih letih so kakor njiva, pripravljena, da iz nje vzkljuje značajnost, poštenje in notranja zvestoba ra-

stočega naroda, pogoj dobrega krščanskega in narodnega življenja.“

„Realno jugoslovenstvo“ in Hrvati

Glasilu hrvaškega razumništva „Obzor“ dobro presoja moralno in politično vrednost pohorskega jugoslovenstva, ki so ga jutranji ljudje krstili v teh obupnih časih za „realno jugoslovenstvo“ in čigar miselno zmedo smo našim bralcem že zadnjič pokazali. „Obzor“ piše:

„Jasno je, da more obstajati samo eno jugoslovenstvo ali kot političen, ali kot zemljepisen pojem. Medtem pa so sedaj našli Pohorci, ki so doslej zastopali integralno ali sintetično jugoslovenstvo glede na položaj, nov obrazec. Sprevideli so, da ne užiga več geslo integralnega oziroma sintetičnega jugoslovenstva. Zato razglašajo ljubljansko „Jutro“ sedaj za „realno jugoslovenstvo“ tisto, ki je usmerjeno socialno. Pravi da je pohorski razglas odločno podčrtal socialno-gospodarsko bistvo jugoslovenske misli. Menda so torej nekdanji ideologi integralnega in sintetičnega jugoslovenstva uganili, da je pravo, ali kakor oni pravijo, realno jugoslovenstvo tisto, ki je prežeto od socialno-gospodarske ideologije. Ta novi izum za razlaganje realnega jugoslovenstva je simptomatičen, ker kaže, kako se glede na razmere daje tej ideologiji nova oznaka. Pohorci gotovo menijo, da je danes popularno delati z socialno-gospodarskimi ideologijami in so takoj prijeli za ta monopol, kakor so nekoč imeli monopol za integralnost in sintetičnost. Ne bodo pa dobili niti več pripadnikov, niti ne bodo okrepili jugoslovenske ideologije, ki nima in ne more imeti posebnega gospodarskega monopola. Jugoslovenstvo kot ideologija je popolnoma politično vprašanje.“

Stvari zore - - -

Proti tako imenovanim sankcijam Zveze narodov zoper Italijo (prepoved slehernega uvoza predmetov, ki služijo vojni) sta se izrekli Avstrija in Madžarska. To komentirajo angleški listi zelo ostro. Tako n. pr. pravi „Star“ grozeče, da te izjave Angleži obema podonavskima državama ne bodo odpustili. Kajti sprevideli so, da nima pomena, govoriti o neodvisnosti Avstrije in o pogodbah, ki poroštvujejo to neobstoječo neodvisnost.

Širite in berite „SLOVENIJO“

Še premalo dajemo - po „Jutru“.

Neštetokrat smo že dokazovali, kako so jugosloveni okoli „Jutra“ in njegovega političnega sorodstva Slovenijo gospodarsko s svojim centralizmom popolnoma zaslužili. Mi smo plačevali davke mnogo bolj vestno, kakor kjerkoli v naši državi. Nismo jih pa dobili niti delca tistega nazaj, kar nam bi šlo. Zlasti poglavje o javnih delih je eno izmed tistih, ki mora slehernega Slovenca odbiti za vselej od jugoslovenske politike. In med tem ko je prej vladajoči JNSarski režim drage volje nakazoval milijone za bogato belgrajsko vseučilišče, ni našel razmeroma majhnega zneska za stavbo vseučiliške knjižnice v Ljubljani, tako da nam dragoceno kulturno bogastvo propada in da smo morali za državno stavbo dati dva milijona iz banovinskih davkov in še razen tega pobirati miloščino zanj.

„Jutru“ pa tega ni dovolj. Še in še bi hotel uprezati našega človeka, naše organizacije, naše občine, da dajejo denar za stvari, za katere skrbi povsod drugje država. Tako je zadnje dni neki njegov služabnik obiskal ljubljanski botanični vrt in se razgovarjal z njegovim upraviteljem. Del tega razgovora je po svoji jugoslovenski miselnosti vreden, da ga navedemo dobesedno:

„Tri in dvajset tisočakov nam dajo vsako leto za ves vrt. Od tega gre osemnajst tisoč za delavca, ki stalno dela. Koliko nam za vse drugo ostane, pa sami izračunajte. Plačati je treba vse. Še vodo, ki jo porabimo!“

„Kaj je ne dobite zastoj? Če bi se obrnili na občino . . .“

„Saj smo se. Pa so nam rekli, da je to državna reč in da naj država sama skrbi za svoje naprave . . .“

Človek kar debelo pogleda, ko sliši take reči in je priča takšnemu nerazumevanju. Res je, da je odložila država občinam celo kopico izdatkov, za katere bi morala sama skrbeti in jim odlaga še vsako leto nove, toda takšno maloto, ki nič ne stane, bi naša Ljubljana, ki tako rada trka na svoja kulturna prsa, lahko molče sprejela na svojo grbo.“

Človek res kar debelo pogleda, če bere tako jugoslovensko razodetje. In tako je prešlo

D.-J. R.-i.

Veliko slovensko slikarsko delo.

Matevž Sternen je izgotovil slikarijo na stropu presbiterija v frančiškanski cerkvi v Ljubljani. Poslikal je na presni omet okoli 600 m².

Značilno je za današnji čas, da ta dogotek, ki je za slovensko oblikujočo umetnost v resnici važna stvar, ni niti med oblikujočimi umetniki, še manj pa med drugimi slovenskimi razumniki našel tistega zanimanja, kakor ga zasluži. Upamo, da ga bo našel vsaj prihodnje leto, ko bo Sternen poslikal tudi še strop ladije v ti cerkvi in da bo imelo Sternenovo delo mogočen vpliv na slovensko cerkveno in drugo dekorativno slikarstvo v prihodnosti. Zeleti bi bilo, da bi Sternenovo slikarsko znanje vplivalo tudi na mlajši umetniški rod in bi ta začel upoštevati bolj kot sedaj tudi obliko in slikarsko tehniko.

Prav pred 252 leti, ko je 24. septembra leta 1705 izgotovil Julij Quaglio slike na presni omet v kupoli ljubljanske stolne cerkve, je hitela vsa Ljubljana in ljudstvo iz bližnjih krajev v trumah občudovat umetnino. Današnji čas je drugačen. Morda je tega kriva nekaj tudi umetnost sama.

Ko človek gleda Sternenovo umetnino v ljublj. frančiškanski cerkvi, se mu stori inako, ker ni v središču Slovenije več velikih reprezentativnih stavb, kjer bi prišlo slikanje na presni omet v poštev, da ni niti velike sedanjim časom odgovarjajoče cerkvene stavbe, kjer bi se moglo slovensko presno slikarstvo sedanjega časa razmahniti ter ustvariti dela, ki bi tudi po svojem obsegu bila spomenik slovenske kulturne moči, zlasti ko bi se vse to in še več dalo napraviti, če bi slovenski denar ostajal doma.

* * *

Čisto izvirno Sternenovo delo po osnutkih in po izvršitvi je velika srednja slika na oboku presbiterija ljublj. frančiškanske cerkve.

To cerkev, strop v presbiteriju in v ladiji ter 6 stranskih kapel je poslikal Prešernov sovrstnik in prijatelj Matevž Langus in sicer dve kapeli l. 1845, štiri kapele ter oba stropa pa

med l. 1848—1855. Janez Wolf je preslikal pozneje stransko kapelo sv. Frančiška leta 1882. Frančiškanska cerkev v Ljubljani je bila do potresa oz. do l. 1897 muzej dveh slovenskih znamenitih slikarjev. L. 1897 sta pa Langusovo delo na obeh stropih popolnoma odstranila tuja slikarja Kleinert in Kastner, strop v presbiteriju in zgornji del zadnje stene pa je napolnil Kleinert s svojo slabotno, obrtniško slikarijo. Sternen je oz. bo spet napravil iz te ljubljanske cerkve shrambo slovenske umetnosti. Zadnjih par let je imenitno prenovil Langusove in Wolfove presne slike v stranskih kapelah. Letos je dovršil presne slike na stropu presbiterija, prihodnje leto, kot že omenjeno, bo pa poslikal na novo strop v ladiji in nad orgljami, kjer do sedaj sploh ni fresk. Treba bo potem le še Kastnerjeve slike na stenah presbiterija odstraniti, da bo v cerkvi le čisto slovensko delo.

* * *

Sternen je v spodnjem delu oboka v presbiteriju odstranil Kleinertovo navlako ter odkril stare Langusove slike: štiri evangeliste med okni ter angelje z godali in cveticami. Te slike je kopiral in čisto po Langusovem izvirniku na novo naslikal, tako da je ostal spodnji del oboka Langusov v Sternenovi izdelavi. Ornamente je Sternen popravil in jih korigiral, ker je Kleinert prejšnje ornamente slabo risal, ko ni poznal ornamentalnih oblik. Srednjo in glavno sliko na oboku, kjer je Kleinert Langusa čisto preslikal in ni bilo pod Kleinertovim delom mogoče ničesar Langusovega najti, razen malih sledov v sredini, je Sternen zbil proč ter napravil vse na novo po čisto svojem osnutku. Kleinertova slika je predstavljala spodaj 12 apostolov ob odprtem grobu Marije, v sredi Marijo sedečo na oblakih, podobnimi emokom, okoli njih pa plesoče angelje in putte, zgoraj pa na eni strani Kristusa, na drugi strani pa neokusen fotelj, ki naj bi bil prestol za Marijo, prihajajočo v nebo, na vrhu pa sv. Duha. Vsa Kleinertova slikarija ni bila prav nič iluzionistična, bila je brez odprtega prostora, nelegično zamišljena, navadna stenska slikarija brez globine.

Na zadnji steni nad velikim oltarjem je odstranil Sternen Kleinertovo sliko, ker je bila že čisto preperela. Sternen je prvotni motiv

kopiral, ker je star, tradicionalni frančiškanski motiv z sedečo Madono in množico svetniških podob.

* * *

Prava čisto izvirna Sternenova freska meri 104 m². Spodaj na levi so marmornate arkade, med njimi in grobom Marije Device stoji 6 apostolov, na drugi strani odprtega groba pa drugih 6 apostolov. Spodaj pod grobom stoji krščanska „Karitas“, žena z dvema otrokoma. Kolorit je svetel: vijoličast, zelenkast, rdečkast, rožnat, spodaj bel.

Nad to skupino je Marija Devica, ki se vzdiguje v nebesa. Na pol sklonjena plava Marija (rdečkasto in modro oblačilo) na oblakih, ki jih pokrivajo tuintam angelji, v nebeške prostore proti Kristusu, ki je čisto zgoraj, — v svitu, ki prihaja od sv. Duha na vrhu. Pod nebeškimi prostori sta dva velika angelja in manjše angeljske skupine.

Glavni motiv: grob Marije z apostoli ter Marijino v nebovzetje obsega 2/3 višine freske.

Vsa kompozicija je čudovito harmonična, skladna v risbi, sestavi in barvah. Popolnoma je enotna, zamišljena in izvršena z zaletom, pa tudi z občutjem, v cerkvenem duhu. To vse daje Sternenovi sliki pravo umetnostno vrednost in notranjo moč.

Potrebno je povedati, da je Sternenovo delo izmed najboljših slovenskih velikih fresk od srede 18. stoletja naprej ter da stopa vsega najboljšim delom Janeza Wolfa, da presega marsikako Langusovo delo, ko brata Šubica, ki sta sicer velika slikarja, vendar nista bila prava freskanta.

Sternen ni kopiral Marijinega vnebovzeta v smislu popolnega baroka, ker ga ni mogel zaradi potegnjenega prostora. Zato so razlaganja Dr. R. Ložarja v „Slovencu“, ki jih je pisal pred kratkim o Sternenovi sliki, odveč. V štirikotniku je treba komponirati čisto drugače kot pa v kupoli. Perspektiva v podolgovatem štirikotniku ne more biti polna stropna (žabja) perspektiva, ampak le na pol stropna, ker gleda gledavec vedno le od strani in ne od spredaj iz sredine. Koncentrična kompozicija je v tem primeru popolnoma nemogoča. Kdor pozna Tiepolove stropne slike, bo to razumel. Sternenova umetnina je dekorativna, je pa tudi veliko gibanja v nji. Pravi barok, ki je tudi za nas velika, slovesna doba umetnosti,

„Jutru“ v meso in kri prepričanje, naj slovenski človek plačuje dvojne davkatve, da se mu še danes v opoziciji ni zdelo, da bi zahteval popravilo od vlade, ki prejema davke tudi za slovenske znanstvene zavode, ne pa od več ko preobremenjene glavne slovenske občine.

Rekli smo že, kedaj bo kdo imel pravico od nas zahtevati, da vzdržujemo vse, pa prav vse naše naprave: kadar bomo imeli lastno finančno upravo. Tedaj bomo pa to radi storili, in če tudi morebiti ne ravno lahko, nekaj več ko 25 tisočakov se bo našlo tudi za botanični vrt.

Izprememba „Zveze narodov“?

Dopisnik „Völk. Beobachterja“ je poročal 12. okt. t. l. iz Londona, da prihajajo v zvezi z napetostjo med Vel. Britanijo in Italijo, dan za dnem v uredništva velikih angleških časopisov zahteve, da naj se izpremeni Zveza narodov v Ženevi ter da naj se ta mednarodna ustanova, ki je bila ustanovljena z Versaillesko mirovno pogodbo, modernizira. V Angliji, da je začelo prevladovati javno mnenje, da mora postati Zveza narodov gibljivejša ter da je treba poskrbeti, da bo Zveza narodov delala hitreje in z večjim uspehom, predvsem pa, da mora Zveza narodov dobiti zmogljivost in sredstva, da revidira in predrugači krivične meje in krivične razmere, ki so jih ustvarila v Evropi mirovne pogodbe. Ker je dosedaj prav Zveza narodov vključb določbam versailleske mirovne pogodbe, da so dopustne izpremembe mirovni pogodbi po Zvezi narodov, varovala sedanje stanje v Evropi, je omenjeno stremenje v Angliji močno zanimivo tudi za nas Slovence, ki so nas mirovne pogodbe tako oškodovale kot nikogar drugega in slovensko ozemlje tako nespametno razdelile kot nobeno drugo.

Ali se Slovenci kaj pripravljamo na novi čas?

Srbohrvaške štampiljke pri sodišču.

Pri okrajnem sodišču v Ljubljani rabi v zadnjih časih pisarna civilnega oddelka za odpravke zamudnih sodb štampiljke z besedilom: „Za tačnost otpravka upravljaj pisarne“, nakar sledi podpis tega „upravljaj“. Ko smo videli to potrdilo „tačnosti otpravka“, se nismo mogli dovolj načuditi, čeprav morajo zemljkniži uradi v Sloveniji rabiti nekatere srbohrvaške obrazce, ki so jih dobili od belgrajske državne tiskarne. Nova štampiljka enega civilnega oddelka okrajnega sodišča v Ljub-

ljani je pa bila narejena očitno v Ljubljani. Okrajno sodišče v Ljubljani ima sicer še vedno pravilni slovenski pečat „okrajno“ in ne „sresko“ sodišče zraven drugih štampiljk na katerih je pa že „sresko“ sodišče. Mislimo, da so tudi okrajna sodišča dolžna spoštovati državni jezik, ki je v Sloveniji edino slovenski, ker če ustava pozna uradni jezik srbsko-hrvaško-slovenski, je to določilo mogoče razumeti le tako, da je v Srbiji srbski, na Hrvaškem hrvaški, v Sloveniji pa slovenski uradni jezik, ker v Srbiji ni slovenskega uradnega jezika, pa tudi ne na Hrvaškem. Če ni v Sloveniji uradni jezik slovenski, potem sploh slovenski jezik ni uradni jezik. Ustava določa za uradni jezik jezik, ki ga govori ljudstvo v dotičnem ozemlju. V nasprotnem primeru bi ne bilo tolikokrat poudarjene enakopravnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov. Upamo, da bodo poskrbele sedanja vlada in višje sodnijske instance, da tudi pri dotičnem civilnem oddelku okrajnega sodišča v Ljubljani izgine „tačnost otpravka“ z „upravljajčem“ vred in da postanejo v Sloveniji vsa sodišča prve stopnje spet „okrajna“ sodišča.

„Nacionalisti“

Belgrajski tednik „Istina“ piše pod tem naslovom tole:

„Ta pojem rodoljubja je pri nas občutno obledel po krivdi naših politikov, ki poznajo le sebe in svoj prid.“

Naš narod in njegovi politiki so si danes v vseh pogledih toliko narazen, da jih ne bo mogla več združiti nobena stvar. Ali, kadar je potrebna politikom oblast, jo je treba zakrinkati. To je pa kaj lahko: nekaj fraz in stvar je mojstrski dovršena. Na primer: država je v nevarnosti. Da so te besede preračunjeno neumne, ni nihče spoznal. Pred kom v nevarnosti? Mar je samo ljudstvo proti samemu sebi? Tej neumnosti lahko veruje le zainteresiran strankin agitator. V drugem primeru je bilo spočeto satansko blebetanje o državitvornih in protidržavnih. S takšnimi nespametnostmi so balansirali zdaj na levo, zdaj na desno in spet na desno. Vselej tam, kjer je našla neumnost najugodnejša tla.

Za takšno početje jim je bila potrebna garda, lažni duhovni pustega „nacionalizma“. Garda je verovala obetanjem pod pretnjami in drugimi sredstvi. Tako je videl svet gardo lažnega nacionalizma, kako jo je včerajšnji režim proglašal za „zavedno nacionalistično omladino“. In tako so se spreminjale „garde“ frazerjev, ki so po

naročilu strahovale ljudstvo, ki pošteno plačuje davke in služi v vojski.

Po krivdi politikov je prišlo do nesmisla, da pridnemu in poštenemu ljudstvu prepovedujejo nacionalizem plačanci kriminalnega tipa. Imeli smo tudi osebnih režimov kakega „rešitelja“ države, ki so jemali v svojo službo individue, pripravljene na vsak, tudi najhujši zločin.

To je bistvo zgrešenega nacionalizma, ki so ga plačanci branili iz zased, zavratan in krvavo, na sramoto našega slovanskega plemena. Iz takšne sredine so prišli tudi „poslanci“, ki so bili vedno pripadniki državne oblasti in so per acclamationem volili predsednika samo radi tega, ker je bil na državnem krmilu, medtem ko mu danes spontano obračajo hrbte. In takšnih nacionalistov, ki so se zajedli kakor klošč, da pijejo našo narodno kri, so bila polna naša mesta in vasi.“

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 19 časopisa „Trgovski vjesnik“, ki izhaja v Zagrebu.

Zemljepis nacionalistov.

Par let je že, odkar mi je trdil profesor neke ljubljanske srednje šole, a od Jugoslavije odlikovan pisatelj učnih knjig, da se reka Pivka na svojem podzemeljskem potu skozi slovito Postojnsko jamo ne odteka v Ljublanico in Črno morje, ampak v Jadransko. Ta trditev me je zelo zaskrbelo, češ, bogve kakšne pojme dobiva v zemljepisnih urah pri takšnem profesorju današnji srednješolec. Moja skrb je dobila zdaj prav žalostno potrdilo ob pogovoru s preprostim kmečkim fantom iz ljubljanske okolice. Njegov učitelj je izšel iz povojne gimnazije in učiteljišča. Pri domoznanskem pokuku je vedel omeniti pač Postojnsko jamo, trojno ime Pivka - Unec - Ljublanica za glavno reko šolskega okoliša pa je slišal ta fant prvokrat šele iz ust podpisanege. Vidite, tako strašna je slepota naših nacionalistov, ki ne priznavajo nobenih narodov, ampak le državne nacije. In ker drži po rapalski pogodbi meja Jugoslavije in Italije med Planino in Kačjo vasjo, utegnejo ogroženi Slovenci na Pivki doživeti, da jih bo naš nacionalistični snob v imenu strogo izvajanega nacionalizma nemarno zatajil in celo vrigel v nenasitno žrelo.

Geograf.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

vpliva s svojo veliko močjo in razgibano teatraliko, je izraz svojega časa, ki je pa današnji dan že zatonil. Sternen je pa zrastle iz našega časa, iz impresionizma, iz veselja nad barvami in lučjo, iz tihega občutja. Je pa kot nihče izmed naših sočasnih umetnikov, doma v naši umetnostni tradiciji, v gotski in baroku. Samo tako si moremo razlagati, da je kot impresionist ustvaril veliko slovensko fresko v impresionističnem duhu, pa v popolni skladnosti z baročno okolico, ki jo obdaja. Ne bi ne pleinairist Jurij Šubic, ne nazarenc Janez Wolf dosegel te skladnosti.

Duhovno stoji v zvezi Sternen z velikimi mojstri slovenskega baroka, ne pa v tehniki. Njegovo Marijino vnebovzetje je zato sestavno slovensko delo. Ima sicer precej tiepoleskih črt, ne llovškovich in drugih naših freskantov, ki so pa svoja najboljša dela izvršili v centralnih stavbah (Sladka gora, Senčur, Skaručna itd.) in so zato drugače komponirali. Quaglio je v ljublj. stolni cerkvi komponiral v podolgastem štirikotniku od nasprotnih strani, Sternen pa od spodaj navzgor od ene strani.

Ne gre razvijati teorij zaradi teorij samih. Sternenovo delo bo ostalo stoletja v uteho in duhovno veselje slovenskim ljudem, tudi preprostemu človeku, ki ga občuduje dandanes. To je prvi in zadnji namen vsake umetnine.

* * *

Strop ladije v ljublj. frančiškanski cerkvi bo razdeljen v štiri dele. Spodaj pri presbiteriju bo krvava daritev Abrahamova, potem daritev Kristusa na križu, na to nebesa sama in nad njimi kronanje Marije Device. Za nosilcem, ki je pred korom pa bo čisto nova slika Sv. Antona in dveh frančiškanskih svetnikov. Pred nosilcem bo pa Sternen naslikal čisto svojo izvirno kompozicijo, pa s sedanjo vsebino. Okvir bo Sternen kopiral Langusov kot v presbiteriju. V ladiji bo Sternenove kompozicije 160 m², za nosilcem pa 64 m². Z okvirjem vred bo poslikal prihodnje leto okoli 700 m².

Ko bo dovršena še ladija s korom, bo dovršeno največje slovensko monumentalno slikarsko delo, ki ga nam bo zapustil slovenski impresionizem.

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

Nemški „Bund der Landwirte“ je bil osnovan že leta 1892. Danes šteje ta zveza stotisoče kmetovalcev, ki so organizirani, politično, gospodarsko, prosvetno in vzgojno. V Italiji obstoji kmečka organizacija pod vplivom socialistov (lati fundije: zakupniški odnosi). V Angliji so začeli pred par leti delati za združevanje kmečkega stanu. Itd. Glavno je sedaj to, da kmetovalci vseh dežel osnujejo po zgledu delavskih organizacij svojo mednar. kmečko zvezo, ki bi imela poleg izvrševanja svojih strokovnih nalog, doseči ideal: uničenja vseh barbarskih sredstev ki se uporabljajo pri reševanju mednarodnih sporov in ustanovitev mednarodnega sodišča.

V Bolgariji obstaja najimpozantnejša in najsimpatičnejša stanovska organizacija: Bolgarska zemljedelska zveza. Vsi ostali stanovi, izvzemši delavce, so razdeljeni v meščanske stranke, v katerih vladajo neomejeno ljudje iz najmalostvilnejših stanov, a zato najmanj simpatičnih in najmanj priljubljenih stanov, stanov advokatov, ki so radi svojega ropanja, nemorale in pokvarjenosti tudi najbolj osovraženi stan v Bolgariji. Nikdar ni mogoče v takih strankah s dotokom moralnih ljudi iz preprostega ljudstva izboljšati in moralno preprodititi te stranke! Samo eno je mogoče — in še to v izrednih primerih, da se zberejo v eni ljudski stranki — čeprav ta stranka ne zastopa po svojem programu koristi samo enega stanu, marveč koristi vseh zatiranih stanov —, a to je pogoj — vsi nižji ponižani stanovi v ta namen, da skupno vržejo k tlom in skupno obračunajo s dvorskoterijskimi - meščanskimi pokvarjenci, ki ropajo pod plaščem narodnosti ljudstvo in državo! A to je prehodno.

V normalnih razmerah, v normalnem razvoju svobode družbenega življenja pa je mogoč napredek stanov samo v stanovsko urejeni družbi, ki se mora vladati na podlagi moči, ki jo predstavljajo posamezni stanovi v sklopu gospodarstva ene države. Venkaj tedaj z „varuhi“

kmečkega stanu, ki iščejo pri tem stanu samo svoje osebne koristi in varajo ljudstvo z najostudnejšimi lažmi! Kmet se bo že sam branil s svojim razumništvom, ki ga je sam vzgojil. Tudi delavec je že začel pometati s frakarijo v svojih vrstah. Vsak stan naj izbere svoje ljudi, pa bodo zakonodajca, gospodarstvo, politika, vojašnice, šole itd. videti drugače kot so videti danes! Ne bo vojen, ker ministri, državniki, carji, princi, ne bodo hoteli v prve strelske jarke, kamor pošilja dvorska-koterijska klika kmete in delavce!

Načela „Bolgarske zemljedelske narodne zveze“.

(Pisano v ječi.)

1. „Zveza zemljedelcev“ je po svoji notranji ureditvi in sestavi, po svojih idejah, naziranjih in težnjah popolnoma demokratična, politično-gospodarska organizacija.
2. „Zveza“ je čisto kmečko-demokratična organizacija. (Pozna tudi plebiscit členov).
3. „Zveza“ je borbena politično-ekonomsko-družbena organizacija, ki se udejstvuje samostojno v vseh oblikah gospodarske in politične borbe.
4. „Zveza“ je za trajne mirne odnošaje sosednimi državami. „Zveza“ je proti vsakemu oboroženemu konfliktu.
5. „Zveza“ je za tako pravosodje, ki bo ljudstvu lahko pristopno, hitro in — pravično.
6. „Zveza“ je za najširšo narodno prosveto.
7. „Zveza“ je za zasebno lastništvo iz sledečih razlogov:

I. Ker obstaja v človeški naravi nagon za lastništvom; ta nagon ne obstoji samo v zrelem človeku marveč že tudi v otroku;

II. Ker je zasebno lastništvo delovalo in še dela za napredek človeštva;

III. Ker se zasebno lastništvo pokriva s zahtevo človekove svobode in dostojanstva;

IV. Ker odgovarja zasebno lastništvo koristim osebnosti in družbe;

V. Ker je zasebno lastništvo izvor mnogih gospodarskih sil in vrlin;

VI. Ker bi dovedlo uničenje zasebnega lastništva do dveh najtežjih posledic: do zmanjšanja proizvodnje človeškega dela (zakaj bi delal za druge?) in do uničenja človekove svobode (za druge delati se pravi siliti človeka do tega);